

УДК: 94(477.8) „189/1914”:316.343.625

**Микола Гуйванюк
(Чернівці)****ЛІТЕРАТУРНА ІНТЕЛІГЕНЦІЯ
ГАЛИЧИНИ Й БУКОВИНИ У ВЗАЄМИНАХ
З СІЧОВИМ РУХОМ
(кінець XIX – початок XX ст.)**

У статті розкриваються взаємини письменників та публіцистів Галичини й Буковини з пожежно-гімнастичними товариствами «Січ». Показано їхню роль у формуванні ідеології січового руху. На конкретних прикладах, на основі введення до наукового обігу нових, раніше не використовуваних джерел, розглянуто співпрацю з «Січами» І.Франка, В.Стефаніка, Л.Мартовича, О.Маковея, С.Яричевського, Марка Черемшина.

Ключові слова: Галичина, Буковина, «Січ», І.Франко, В.Стефанік, Л.Мартович, О.Маковей, С.Яричевський, Марко Черемшина.

Як засвідчила вітчизняна історія, важливу роль в національному поступі українців посідала інтелігенція. Особливо це стосується кінця XIX – початку XX ст., коли тільки інтелігенція могла стати тим скульптором, що різцем просвіти різьбив українську національно свідому народну масу. Адже саме завданням інтелігенції було і залишається збагачення духовності народу і запобігання процесам денационалізації. Особливо це стосувалося представників її літературної частини (письменників та публіцистів), які не тільки особистим прикладом, але і за допомогою друкованого слова зорієнтували українське населення на загальнолюдські цінності, подолання національної і політичної аморфності. Отже, сила інтелігенції була не в пустопорожніх балачках про долю народу, а у конкретних справах, що і довела літературна інтелігенція Галичини й Буковини, активно співпрацюючи з січовим рухом в кінці XIX – на початку XX ст.

Порушена у пропонованій статті проблема є актуальною і в нинішній час. Адже інтелігенція – це мозок нації та акумулятор її духовних цінностей. Тому українська інтелігенція (особливо її літературна частина, яка поки-що залишається доволі авторитетною для народу) мусить стати консолідуючим фактором української нації, провідником та дороговказом на політичному шляху, її репрезентантом у світовому соціокультурному просторі.

Варто зазначити, що ця проблема, в такій постановці у вітчизняній історіографії ще не порушувалася. Хоча деякі її аспекти висвітлювалися в окремих публікаціях: Б.Трофим'яка¹, Ф.Погребенника² та автора цього дослідження³. Останній ставить своїм завданням далі розширити і поглибити розгляд тих напрямів цієї проблеми, які ще не дістали належного висвітлення.

Досить плідними були стосунки «Січей» із численними громадськими організаціями Галичини й Буковини, у діяльності яких чільне місце займала тогочасна українська літературна інтелігенція, зокрема «Просвіта». Саме завдяки активній і наполегливій праці філій «Просвіти» формувалася національно свідомий прошарок української еліти, який згодом відіграв авангардну роль в українському національному русі. Публікуючи твори українських письменників про героїчне минуле українського народу, «Просвіта» сприяла відродженню козацького духу серед населення Галичини й Буковини. З часу створення перших січових товариств керівництво «Просвіти» виявляло зацікавлення щодо їх діяльності, брало участь у численних січових святах⁴. Чимало січових товариств розташовувалося у приміщеннях читалень «Просвіти», крім того, січові читальні регулярно комплектувалися виданнями «Просвіти». Активними поширювачами січової ідеї були відомі «просвітяни» – письменники і публіцисти: Я.Весоловський, М.Галушинський, М.Кордуба, Б.Лепкий, Є.Озаркевич, Є.Олесницький, В.Пачовський, В.Сімович, С.Смаль-Стоцький, В.Стефанік та Г.Хоткевич. Стараннями «Просвіти» в 1910 р. у Львові відбувся перший український просвітньо-економічний конгрес⁵, на якому розглядалися шляхи поліпшення економічного становища українського населення регіону. В ньому взяли участь представники різних українських організацій краю, в тому числі й «Січей». Під час роботи конгресу К.Трильовський виступив із великою промовою про значення «Січей» для українців. У багатьох галицьких селах товариства «Січ» виступали співзасновниками читалень «Просвіти».

Буковинські «Січі» підтримували зв'язки із товариством «Руська бесіда». Вони спільно організовували різноманітні політичні та культурно-освітні акції. Буковинські «Січі» постійно комплектували свої бібліотеки виданнями «Руської бесіди».

Діючі в Галичині й на Буковині, українські політичні партії ставилися в основному позитивно до січового руху, хоча інколи й небезпідставно піддавали критиці його слабкі сторони. Найтіснішу співпрацю прослідковуємо між Русько-українською радикальною партією та «Січами» в Галичині. Незважаючи на те, що в програмі партії декларувалося, що партія селянська, вона об'єднувала головним чином інтелігенцію, більшість якої становили письменники та публіцисти. Перед «Січами» також ставилося завдання підготовки електорату Радикальної партії для виборчих кампаній до австрійського парламенту та Галицького сейму. Головні засади діяльності «Січей» збігалися з положеннями партійної програми радикалів, особливо її молодого крила. А саме: «Поділу Австрії на національні території адміністративні. Уділення сим національним територіям якнайповнішої автономії політичної [...]. Заведення загального, безпосеред-

нього, рівного і тайного голосованя[...] свободи стоваришування і товариств, свободи зборів[...] Неограниченої свободи віри»⁶. Питання, пов'язані з активізацією січового руху, розглядалися на всіх з'їздах та конференціях Радикальної партії, починаючи від 1900 р. Плідно працювали над розвитком січового руху видатні радикальні діячі: К.Трильовський, М.Павлик, І.Сандуляк, С.Данилович, Л.Бачинський, В.Стефанік та Л.Мартович. Газета галицьких радикалів «Громадський голос» (Львів) з 1900 р. виконувала роль загально-крайового січового органу.

На Буковині радикалізм набув меншого поширення, ніж у сусідній Галичині. Проте місцеві радикали завжди активно підтримували січовий рух, а після того, як у 1907 р. лідер буковинських радикалів Т.Галіп очолив «Союз Січей» на Буковині, вони неодноразово здійснювали спроби цілком опанувати січовим рухом у краї, але через певні об'єктивні обставини їм так і не вдалося здійснити свої наміри.

Непростими виявилися в Галичині стосунки січового руху з місцевим народом, яке репрезентувала Українська національно-демократична партія, в лавах якої нараховувалось чимало представників літературної інтелігенції. Незважаючи на те, що головною метою діяльності згаданих організацій був захист інтересів українського народу в Австро-Угорській імперії, головні принципи та способи досягнення мети залишалися різними. Лідери січового руху звинувачували представників народництва у лояльності щодо внутрішньої політики поляків у Галичині. Націонал-демократи, в свою чергу, критикували січовиків, інколи і справедливо, за невиважені дії та постійну конфронтацію з поляками, що, на їхню думку, тільки шкодило українському національному руху. Народовці не підтримували також антиклерикальної політики галицьких «Січей». Все ж окремі представники народництва сприяли січовому руху, вбачаючи в ньому реальну протидію москвофільству. Всі парламентські та сеймові депутати від Національно-демократичної партії постійно ставали на захист січового руху в період його наймасовіших переслідувань. Січовики також інколи проявляли конструктивну позицію, особливо в період виборів. Практика показала, що в тих виборчих округах, де не балотувався кандидат від Радикальної партії, січовики віддавали голоси за націонал-демократів.

Більш плідною і конструктивною була співпраця між буковинськими «Січами» та націонал-демократами. Місцеві народовці стали засновниками та пропагандистами січового руху у краї. Представник Національно-демократичної партії Буковини Є.Пігуляк в 1904–1907 рр. очолював «Союз Січей» на Буковині. Орган місцевого народництва, газета «Буковина» (Чернівці), а також додаток до неї часопис «Руска рада» з моменту народження перших

«Січей» у краї фактично стали речниками січового руху на Буковині.

Плідно співпрацювали з січовим рухом відомі українські громадські діячі Галичини й Буковини. Особливо відзначався в цьому один з ідеологів та організаторів Радикальної партії М.Павлик. Він надавав практичні поради К.Трильовському з питань організації діяльності січових товариств, регулярно публікував статті у січовій періодиці, виступав на січових вічах та зборах⁷.

Постійно брав участь у численних судових процесах, де захищав покривджених січовиків у період переслідувань січового руху, адвокат В.Охримович. На прохання В.Стефаніка⁸ він у 1907 р. виступав на вічах, організованих покутськими січовиками на підтримку загального виборчого права.

Активно підтримував січовий рух І.Франко. У період з 1901 по 1914 рр., окрім 1905 і 1908 років, він проводив літні місяці у с. Криворівні на Гуцульщині⁹, де брав участь у діяльності січових товариств. З його ініціативи було засновано читальню й товариство «Січ» у гуцульському селі Голови. У січових читальнях користувалися неабиякою популярністю твори «Каменяра». Його поезії «Не пора, не пора!» та «Гей, «Січ» іде, красен мак цвіте» стали січовими гімнами. З великою прихильністю ставилися до І.Франка й буковинські січовики. У травні 1913 р. він виступив перед місцевими січовиками з читанням поеми «Мойсей».

Січовий рух, що на початку ХХ ст. набув значного поширення на теренах Галичини і Буковини, привернув до себе значну частину української інтелігенції, здійснив великий вплив на В.Стефаніка, Л.Мартовича та Марка Черемшину і на кілька років став невід'ємною часткою їх життя. Вищезгадані письменники брали активну участь у заснуванні ряду «Січей» і в період переслідувань січового руху, надавали юридичну допомогу окремим товариствам. Вони допомогли й підвищенню освітнього та культурного рівня селян-січовиків, піднесенню їх національної свідомості. Твори письменників «Покутської трійці» давали наснагу січовикам у боротьбі за право бути повновладними господарями на своїй землі.

Василь Стефанік особливо активно співпрацював з січовим рухом у період свого проживання в с. Стецева, у тестя о. Кирила Гаморака з 1904 по 1910 рік. Разом з дружиною Ольгою він належав до місцевої «Січі»¹⁰. В цей час він брав активну участь у зборах та нарадах покутських «Січей», а також відвідував окремі січові товариства Вашковецького та Кіцманського повітів сусідньої Буковини, був у приятельських стосунках із провідником буковинських радикалів, а з 1907 р. – отаманом «Союзу Січей на Буковині» Теодотом Галіпом. В.Стефанік регулярно відвідував адвоката, одного з провідників Радикальної партії – Северина Даниловича, який в 1900 – 1909 рр. працював на Тернопільщині¹¹. Тут він написав кілька новел, а

також брав активну участь у різноманітних акціях, що проводили місцеві «Січі».

За досить короткий період покутське селянство здобуло собі приятеля і оборонця в особі В.Стефаніка. З усього Покуття та інших регіонів до нього приходили з різноманітними проблемами. Письменник «їх радить [...] бігає по судах, податкових установах, староствах, обороняючи селян...»¹², більшість з яких були січовиками. Для селян Василь Стефанік став найвищою владою. Йшли до нього після вжиття всіх урядових заходів і він остаточно вирішував хід справи. Місцеві старожили згадували, що селяни приходили до його дому і як до лікаря: він безкоштовно надавав їм необхідну медичну допомогу. Як бачимо, В.Стефанік для селян-січовиків був лікарем, адвокатом і найвищим суддею. Проявом найбільшої шани і подяки В.Стефанікові за багаторічну співпрацю з січовим рухом були урочисті січові проводи письменника 6 березня 1910 р. громадянами с. Стечеви до новозбудованої садиби в с. Русові. Як згадували очевидці, «...здавалося все село вийшло на дорогу, [...] спочатку їхали на завітчаних конях парубки (січовики)... їхала сама молодь, самий цвіт села... В.Стефанік їхав на селянському возі, а за ним ішов великий похід, виконуючи січові пісні «Гей, там на горі «Січ» іде!», «Ой зацвіла черемшина» та інші» [...] Мужики розуміли свого сина, віддавши честь Стефанікові, заслужили стецівські громадяни для себе пошану у своїх та поважання в чужих»¹³, – так писала про цю подію газета «Громадський голос».

Активно співпрацював з січовим рухом і Марко Черемшина. У 1906 р. він став помічником адвоката М.Лагодинського в м. Делятині (Надвірнянський повіт). Письменник згадував: «Тут я перебував шість чи сім років і займався січовою організацією та просвітою селян [...], в кожному селі знала мене і мала дитина, мужики мене дуже любили»¹⁴. Його новели «Святий Николай у гарті» та «Раз мати родила» окремі «Січі» інсценізували. Марко Черемшина брав активну участь у заснуванні та оформленні необхідної документації кількох «Січей» Надвірнянського повіту. У липні 1907 р. за його активною організаторською участю було засновано товариство «Січ» у Ворохті. У Делятині Марко Черемшина належав до головного проводу «Січі». В час, коли М.Лагодинський займався посольськими справами у Відні, І.Семанюк повністю заступав його на посаді адвоката, був чи не головним захисником покривджених січовиків Надвірнянського повіту, а також вів скарбницю «Головного січового комітету» у період його відсутності. Завдяки активній громадській діяльності адвоката І.Семанюка з 1906 по 1912 рр. Делятин перетворився в один із центрів січового руху в Надвірнянщині. За рекомендацією членів Радикальної партії, особливо В.Стефаніка, І.Семанюк у 1912 р. відкрив адвокатську канцелярію в м. Сня-

тині, яка швидко стала місцем цікавих зустрічей з селянами-січовиками та місцевими інтелігентами.

До прихильників січового руху та активних поширювачів січової ідеї слід віднести адвоката і письменника Леся Мартовича. Л.Мартович належав до провідників Радикальної партії, був активним дописувачем до її органу – «Громадського голосу», а певний час навіть редактором. Разом з К.Трильовським і В.Стефаніком заснував перші покутські «Січі». Збереглися спогади про те, що він виголосив промову при відкритті «Січі» в с. Топорівцях на Городенківщині¹⁵. Л.Мартович співпрацював із селянами-січовиками Львівщини під час аграрних страйків. Тут він організував безплатну адвокатську допомогу страйкуючим, захищав їх від переслідувань владних структур. Л.Мартович написав для січових драматичних гуртків сценарій вистави «Політична справа», де показав становлення січового руху, утиски «Січей» з боку недоброзичливців, зокрема євреїв-лихварів. Це яскраво ілюструє діалог між корчмарем Мошком та кошовим «Січі» – Іваном. «Мошко: Відколи ви заложили в селі читальню, в мене відпала більша частина зарібку. – Іван: Люди самі взяли собі такий звичай, що хто приступає до «Січі», то тому вже й непогода пиячить»¹⁶. Письменник осудив дії несвідомого селянства в особі Грицька, який радить кошовому: «Ти собі дай спокій з «Січею», кинь геть... «Січ» і читальня то не для парубка... парубок має потребу забавлятися»¹⁷. У творі показано прихильність до січового руху сільської молоді та малих дітей, що було в усій Галичині й на Буковині. Л.Мартович переконливо доводив у згаданій драмі що, тільки згуртувавшись у «Січі», українське селянство могло досягти позитивних змін у своєму житті. Незважаючи на те, що ця п'єса не вийшла друком за життя письменника, вона поширювалася в рукописному варіанті по всьому краю, була в репертуарі багатьох «Січей», про що свідчать повідомлення в тогочасній українській пресі.

На прохання К.Трильовського співпрацював із січовим рухом і С.Єфремов¹⁸. Він був автором численних матеріалів з історії козацтва та громадсько-політичного життя наддніпрянських українців, які публікувалися у січовій періодиці. А в часописах, що видавалися в підросійській Україні, публікував матеріали про життя галицьких та буковинських українців, де першоплановою була інформація про січовий рух. К.Трильовський плідно співпрацював з редакцією журналу «Киевская старина». Він регулярно надсилав до Києва номери редакційної ним «Хлопської правди», а також використовував для публікацій у січовій періодиці історичні матеріали з «Киевской старины»¹⁹. В 1909 р. В.Доманицький видав брошуру «Про Галичину та життя галицьких українців»²⁰, в якій розкрив позитивні сторони січового руху і також закликав створювати подібні товариства в Наддніпрянщині.

У липні 1912 р. на загальнокрайовому січовому святі, яке відбулося в Снятині, взяв участь голова Мануйлівського осередку «Просвіти» (Катеринославщина) Хома Сторубель. Як згадував сучасник, «його поява у справжньому козацькому одязі зробила на з'їзді сенсацію»²¹. Згодом він став активним пропагандистом січової ідеї в Наддніпрянській Україні.

У 1907 р. адвокат І.Макух розгорнув активну радикальну діяльність у Городенківському повіті. За його підтримки активізували роботу «Січі» в громадах: Ісаків, Петрилів, Сокирчин та Сваричів²².

Діяльність «Січей» мала досить широкий спектр і торкалася практично всіх сфер життя українців Галичини й Буковини. «Січі» брали активну участь у передвиборній боротьбі до австрійського парламенту та крайових соймів. Особливо помітними були їхні виступи на підтримку введення загального виборчого права під час виборчої кампанії 1907 р. У цей час в регіоні розпочався великий вічовий рух, який розбудив селянство і покликав його до активної участі в політичному житті. У більшості населених пунктів організувалися багатолюдні бурхливі віча, на яких задавали тон січовики. Незамінними учасниками селянських віч у Галичині й на Буковині були активні діячі січового руху. Під час виборів січовики виявлялися найсвідомішою частиною українського населення регіону.

Значна увага в діяльності січових товариств приділялася ліквідації неписьменності серед сільського населення. Факти засвідчують, що в тих населених пунктах, де активно діяли «Січі», протягом трьох-чотирьох років більшість членів товариств ставали письменними. Це було дуже важливо, адже тільки письменна людина могла брати свідому участь у громадсько-політичному житті, відстоювати свої національні інтереси. При більшості січових товариств активно діяли січові бібліотеки, які комплектувалися різноманітними українськими виданнями і відігравали важливу роль у підвищенні культурного й освітнього рівня членів січових товариств. Січовий рух залишив глибокий слід у пісенній творчості українців Галичини й Буковини. Січові пісні, які виконувалися на багатьох заходах, що проводилися «Січами», здійснили помітний вплив на формування української національної свідомості. До найвідоміших січових поетів слід віднести К.Трильовського, С.Яричевського, К.Малицьку, О.Шпитку та М.Гайворонського. Їхні твори регулярно публікували на своїх сторінках радикальні й січові видання, що виходили у згаданий період в Галичині та на Буковині, а також у спеціальних «Січових співаниках», редагованих К.Трильовським.

Отже, українська літературна інтелігенція Галичини й Буковини на початку ХХ ст. досить тісно співпрацювала з січовим рухом, насамперед че-

рез активну участь в діяльності багатьох українських організацій, зокрема товариства «Просвіта» в Галичині і «Руська бесіда» на Буковині. Їхні друковані видання завжди поповнювали січові бібліотеки. Члени цих товариств (письменники та публіцисти) проводили також чимало спільних політичних і культурних акцій. Також відзначалася досить активна співпраця окремих письменників з січовими товариствами, що, безумовно, їх взаємозбагачувало і сприяло наближенню галицьких і буковинських українців до рівня європейських націй.

¹ Трофим'як Б. Гімнастично-спортивні організації в національно-визвольному русі Галичини (друга пол. ХІХ – перша пол. ХХ ст.). – Тернопіль, 2001. – 694 с.

² Погребенник Ф. Левко Бачинський. – Коломия, 1998. – 30 с.

³ Гуйванюк М. Іван Франко та січовий рух у Галичині й Буковині на початку ХХ ст. // Питання історії України. Збірник наукових статей. – Чернівці, 2006. – Т.9. – С. 94 – 98; Гуйванюк М. Галицькі та буковинські письменники у взаєминах з січовим рухом (1900 – 1914 рр.) / / Науковий вісник Чернівецького університету. Історія. Політичні науки. Міжнародні відносини. – Чернівці, 2006. – Вип. 323 – 324. – С. 51 – 57.

⁴ Якимович Б. До початків відродження українського війська. Стрийська сторінка в історії Українського Січового Стрілецтва // Україна. Культурна спадщина. Національна свідомість, державність. – Львів, 1998. – Вип. 1. – С. 712.

⁵ Діло (Львів). – 1910. – 28 (19) листопада. – С. 7.

⁶ Цит за: Сухий О. Національна ідея в програмах та діяльності українських політичних партій Галичини (кінець ХІХ – початок ХХ ст.). – Львів: Каменяр, 1998. – С. 72 – 74.

⁷ Листи М.Павлику від К.Трильовського Т. 2. – Центральний державний історичний архів (далі ЦДІА) у м. Львові. – Ф. 663. Оп. 1. – Спр. 231. – Арк. 69 – 90.

⁸ Листи В.Стефаніка до В.Охримовича. – ЦДІА у м. Львові, ф. 372, оп. 1, спр. 84, арк. 1 – 14.

⁹ Арсенич П. Прикарпаття в житті Каменяра. – Івано-Франківськ: Лілея – НВ, 1995. – С. 45.

¹⁰ Списки членів «Січі» в Стедеві. – Державний архів Івано-Франківської області (далі ДАІФО). – Ф.440. – Оп. 1. – Спр. 1. – Арк. 5.

¹¹ Біографічні спогади про Северина Даниловича та інших членів родини. – ЛНБ ім. В.Стефаніка. Відділ рукописів. – Ф. 245. – Оп. 1. – Спр. 627. – Арк. 14 – 18.

¹² Стефанік Ю. Роздуми про батька. – К.: Криниця, 1999. – С. 63.

¹³ Громадський голос (Львів). – 1910. – 13 квітня. – С. 4.

¹⁴ Черемшина Марко Твори. – К., 1987. – С. 349.

¹⁵ Мохорук А. «Січ» Топорівці, повіт Городенка // Гей, там на горі «Січ» іде! /ред. П.Трильовський. – К.: ВІПОЛ, 1993. – С. 127.

¹⁶ Мартович Лесь «Політична справа». Машинописна копія з правкою автора. – Відділ рукописних фондів і текстології ІЛ ім. Т.Г.Шевченка НАН України. – Ф. 69. – Спр. 7. – Арк. 10.

¹⁷ Мартович Лесь «Політична справа». Машинописна копія з правкою автора. – Відділ рукописних фондів і текстології ІЛ ім. Т.Г.Шевченка НАН України, Ф. – 69. – Спр. 7. – рк. 11.

¹⁸ Лист К.Трильовського до С.Єфремова від 17 серпня 1903 р. – НБ ім. В.Вернадського НАН України. Інститут рукопису. – Ф. 3. – Спр. 3972. – арк. 1.

¹⁹ Лист К.Трильовського до редакції журналу «Киевская старина» від 14 жовтня 1903 р. – НБ ім. В.Вернадського НАН України. Інститут рукопису. – Ф. 3. – Спр. 7682. – Арк. 1.

²⁰ Доманицький В. Про Галичину та життя галицьких українців. – К.: Друкарська спілка, 1909. – 80 с.

²¹ Дорошенко Д. Мої спомини про давнє минуле. – Манітоба: Тризуб, 1949. – С. 150.

²² Справа про розгляд запиту депутатів Макуха, Петрушевича та інших з приводу обмеження дій товариств «Січ». – ЦДІА у м. Львові. – Ф. 146. – Оп. 8. – Спр. 1126. – Арк. 6.

Summary

*Mykola Guyvanyuk
(Chernivtsi)*

Literary intellectuals Galicia and Bukovina in relations with Sich movement (end XIX – beg. XX century)

The paper revealed the relationship between writers and publicists of Galicia and Bukovina on fire gymnastics company Sich. Show their role in shaping the ideology Sich main motion. In specific examples, based on scientific input to the circulation of new, previously used sources, considered collaboration with Sichamy I.Franko, V.Stefanik, L.Martovycha, O.Makovei, S.Yarychevsky, Marko Cheremshina.

Key words: Galicia, Bukovina, Sich, I.Franco, V.Stefanik, L.Martovych, O.Makovei, S.Yarychevsky, Marco Cheremshyna.

УДК 940. 2 (477.8)

*Юрій Плекан
(Коломия)*

МОСКВОФІЛЬСЬКИЙ РУХ У СХІДНІЙ ГАЛИЧИНІ (КІНЕЦЬ XIX – ПОЧАТОК XX СТ.)

У статті досліджуються питання про причини існування та характер діяльності москвофілів у Галичині, їх підтримку чорносотенними силами Російської імперії, про стосунки москвофілів з українським національним рухом, з поляками.

Ключові слова: москвофільство, Галичина, Російська імперія, Львів, русини, руські, етимологічний правопис, народовці, віча, українці, поляки.

Проблемі зародження, становлення та поступової трансформації москвофільства у суспільно-політичний напрямок частини громадянства західноукраїнських земель впродовж сер. XIX – першої половини XX ст., протягом останніх років в укра-

їнській історіографії було присвячено цілий ряд публікацій. Зокрема, львівські науковці О.Аркуша, С.Макарчук, М.Мудрий, О.Сухий, О.Турій, досліджуючи проблеми українського національного руху в Галичині у період – від середини XIX ст. до початку XX ст., окреслили ряд факторів, які сприяли ідейно-організаційному оформленню та становленню галицького русофільства як політичної течії¹. Ними введено в науковий обіг цілий пласт архівних матеріалів, які дозволили прояснити питання витоків та етапів становлення і розвитку москвофільства. Відомий чернівецький історик О.Добржанський ввів в обіг і опублікував дипломатичне листування та документи Російських консульств, які проливають світло на питання зовнішньополітичних впливів на розвиток українського національного руху, зокрема москвофільського, протягом окресленого періоду².

На початку 90-х років представники староруської партії активно виступили проти утвердження в Галичині літературної української мови. Провідні вчені-ідеологи зі Ставропігійського інституту в своєму листі від 10 січня 1893 року на ім'я «його царського королівства і апостольської величності найяснішого кайзера і пана» засуджували фонетичний правопис, що ясно виявляв самотність і самостійність української мови, і виступали апологетами так званого етимологічного правопису.

Вони твердили, що відмова від етимологічного письма негативно позначиться на «нашій католицькій релігії», завдяки якій «нас включила в себе західна культура» і «ми стали належати до Заходу і мусимо бути з нашою Австрією», що має на Сході велику благородну культурну місію³.

Спеціальна депутація москвофільських діячів відвідала львівського митрополита С.Сембратовича, заявивши йому, що фонетика відлучить народ від читання церковних і релігійних книг, надрукованих церковнослов'янською мовою.

Було організовано «Протест» москвофільського товариства «Руська Рада» у Львові. Він був прийнятий як один з пунктів резолюції москвофільського віча 2 лютого 1892 року у Львові, в якому взяло участь близько чотирьох тисяч чоловік селянства з багатьох повітів Галичини та духовенства Львова.

На вічу були присутні від радикалів І.Франко та М.Будзиновський. Були заслухані реферати Добрянського – про галицькі партії та їхні незгоди, де він, зокрема, піддав критиці народовців та «нову еру». Заслухано також реферат про загальне, пряме виборче право. Цю ідею москвофіли запозичили з програми радикалів, що вказує на їх намагання співпрацювати з іншими партіями в певних питаннях⁴.

Прикладом такої співпраці була участь москвофілів з представниками інших партій у народних вічах за загальне виборче право в Австрії. Так, 18 червня 1893 року відбулись в Австрії біля ста